

DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATINI TASHKIL ETISHNING
NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Boqiyev Suxrob

Bank moliya akademiyasi DMNA yo'nalishi

2323-guruh tinglovchisi

Annotatsiya: Davlat moliyaviy nazorati, davlatning moliyaviy resurslarini boshqarish va ularning samarali foydalanishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu nazorat tizimi davlat byudjetining to'planishi va sarflanishini nazorat qilish, shuningdek, iqtisodiy barqarorlikni saqlab qolish uchun zarurdir. Davlat moliyaviy nazoratining nazariy-huquqiy asoslarini takomillashtirish, o'z navbatida, iqtisodiy rivojlanish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Ushbu maqolada davlat moliyaviy nazoratining nazariy asoslari, huquqiy jihatlari va takomillashtirish yo'llari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy nazorat, moliya, huquq, hujjatlar, boshqaruv, davlat, Iqtisodiyot, byudjet.

Davlat moliyaviy nazoratining nazariy asoslari iqtisodiy nazariyalar, davlat boshqaruvi va moliya sohalarida o'z aksini topadi. Bu nazorat tizimi davlatning moliyaviy resurslarini boshqarish, ularni taqsimlash va sarflash jarayonlarini tahlil qilishga qaratilgan. Nazariy jihatdan, davlat moliyaviy nazoratini tashkil etishda quyidagi asosiy tamoyillarni hisobga olish lozim. Shaffoflik tamoyili davlat moliyaviy nazoratining asosiy printsiplaridan biridir. Bu tamoyil davlat byudjetining qanday shakllanishi va sarflanishi haqida aholi va boshqa manfaatdor tomonlarga ma'lumot berishni o'z ichiga oladi. Shaffoflik, shuningdek, korrupsiya xavfini kamaytirishga yordam beradi, chunki ochiq ma'lumotlar asosida aholi davlat organlarining faoliyatini kuzatishi mumkin. Mas'uliyat tamoyili davlat organlari va moliyaviy muassasalar o'z faoliyatida mas'uliyatni his qilishlari zarur. Bu tamoyil moliyaviy resurslarni samarali va maqsadli ishlatishni ta'minlaydi. Davlat organlari o'z faoliyatida hisobdor bo'lishi, o'zlariga yuklangan vazifalarni bajarishda yuqori mas'uliyatni ko'rsatishlari kerak. Nazoratning mustaqilligi tamoyili davlat moliyaviy nazorati organlari mustaqil bo'lishi kerak. Ularning faoliyati har qanday tashqi ta'sirlardan xoli bo'lishi, shuningdek, qarorlar qabul qilishda erkinlikka ega bo'lishi zarur. Mustaqil nazorat organlari o'z faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beradi va davlat moliyaviy nazoratining sifatini oshiradi. Tizimlilik tamoyili davlat moliyaviy nazorati tizim sifatida bir-biri bilan bog'liq bo'lgan elementlardan iborat bo'lishi kerak. Har bir elementning o'z o'rnini va funksiyasi bor, shuning uchun ularni bir butun sifatida ko'rish muhimdir. Tizimlilik, nazorat jarayonlarini yanada samarali va muvofiq ravishda amalga oshirishga yordam

beradi.[1]

Davlat moliyaviy nazoratining huquqiy asoslari mamlakatimizda amal qilayotgan qonunlar, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro standartlarga asoslanadi. O'zbekistonda davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish va amalga oshirishda quyidagi huquqiy asoslar muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat moliyaviy nazoratining asosiy printsiplarini belgilaydi. Konstitutsiya davlatning moliyaviy resurslarini boshqarish va nazorat qilishda asosiy hujjat hisoblanadi. U davlat organlarining moliyaviy faoliyatini tartibga solish va aholi manfaatlarini himoya qilishda muhim rol o'ynaydi. Davlat moliyaviy nazoratini tashkil etish va amalga oshirishda "Davlat byudjeti to'g'risida"gi qonun, "Moliyaviy nazorat to'g'risida"gi qonun va boshqa tegishli qonunlar muhim rol o'ynaydi. Ushbu qonunlar moliyaviy nazorat jarayonlarini tartibga soladi va davlat organlarining vazifalarini belgilaydi. Qonunlar davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini oshirish va uning shaffofligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Normativ-huquqiy hujjatlar davlat moliyaviy nazoratini amalga oshirishda turli normativ-huquqiy hujjatlar, jumladan, qarorlar, farmonlar va ko'rsatmalar muhim ahamiyatga ega. Ushbu hujjatlar moliyaviy nazorat jarayonlarini tartibga soladi va nazorat organlariga aniq vazifalar yuklaydi. Ularning samarali ishlashi, davlat moliyaviy nazoratining sifatini oshirishga yordam beradi.[2]

Xalqaro standartlar davlat moliyaviy nazoratini tashkil etishda xalqaro standartlar va tavsiyalar ham muhim o'rin tutadi. Xalqaro moliya tashkilotlari va boshqa xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan standartlar mamlakatimizda moliyaviy nazorat tizimini takomillashtirishda yordam beradi. Xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni o'z tizimimizga joriy etish, davlat moliyaviy nazoratini yanada samarali qilish imkonini beradi. Davlat moliyaviy nazoratining nazariy-huquqiy asoslarini takomillashtirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim. Normativ-huquqiy bazani takomillashtirish davlat moliyaviy nazoratini amalga oshirishda amaldagi qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlarni takomillashtirish zarur. Bu, yangi qonunlarni qabul qilish, mavjud qonunlarni yangilash va ularni xalqaro standartlarga moslashtirishni o'z ichiga oladi. Amaldagi qonunlarni takomillashtirish, davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Nazorat organlarining mustaqilligini ta'minlash davlat moliyaviy nazorat organlarining mustaqilligini ta'minlash, ularning samaradorligini oshirish va qarorlar qabul qilishda erkinlik berish zarur. Bu, nazorat organlarining faoliyatini tashqi ta'sirlardan himoya qilishga yordam beradi. Mustaqil nazorat organlari o'z faoliyatini samarali amalga oshirishga imkon beradi va davlat moliyaviy nazoratining sifatini oshiradi.[3]

Shaffoflikni oshirish davlat moliyaviy nazorat jarayonlarida shaffoflikni oshirish, aholi va boshqa manfaatdor tomonlarga ma'lumot berishni kuchaytirish lozim. Bu, moliyaviy resurslarning qanday ishlatilishini tushunishga yordam beradi va korrupsiya xavfini kamaytiradi. Shaffoflikni oshirish, davlat organlarining faoliyatini nazorat

qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ta'lim va malaka oshirish davlat moliyaviy nazoratini amalga oshiruvchi xodimlarning bilim va malakasini oshirish, ularni zamonaviy uslublar va metodlar bilan tanishtirish zarur. Bu, nazorat jarayonlarining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Xodimlarning malakasini oshirish, davlat moliyaviy nazoratining sifatini oshirishga yordam beradi. Xalqaro tajribani o'rganish boshqa mamlakatlarning moliyaviy nazorat tizimlarini o'rganish va ularning samarali tajribalarini o'zimizning tizimimizga joriy etish zarur. Bu, davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirishda yangi g'oyalar va yondashuvlarni qo'llash imkonini beradi. Xalqaro tajribalarni o'rganish, davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini oshirishga yordam beradi.[4]

Xulosa: Davlat moliyaviy nazorati iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va davlat byudjetining samarali foydalanishini nazorat qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu nazorat tizimining nazariy-huquqiy asoslarini takomillashtirish, moliyaviy resurslarning shaffofligini oshirish va davlat boshqaruvining samaradorligini oshirishga yordam beradi. Davlat moliyaviy nazoratining samarali tizimini yaratish uchun normativ-huquqiy bazani takomillashtirish, nazorat organlarining mustaqilligini ta'minlash, shaffoflikni oshirish, ta'lim va malaka oshirish hamda xalqaro tajribani o'rganish zarur. Bu chora-tadbirlar orqali davlat moliyaviy nazoratini yanada samarali va shaffof qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva, N. (2021). "Davlat moliyaviy nazorati: nazariy va amaliy jihatlari". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Moliyaviy nazorat inspeksiyasi.
2. Atoyev, S. (2022). "Moliyaviy nazorat va uning davlat iqtisodiyotidagi o'rni". Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Qodirov, I. (2020). "Davlat byudjeti va moliyaviy nazorat: muammolar va yechimlar". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi.
4. Karimova, D. (2023). "Korrupsiyaga qarshi kurash va davlat moliyaviy nazorati". Tashkent: O'zbekiston Davlat Jurnalistika va Ommaviy Kommunikatsiyalar Universiteti.
5. Mamatov, A. (2021). "Moliyaviy nazorat tizimlarini takomillashtirish: xalqaro tajribalar". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi.
6. Rustamov, B. (2022). "Davlat moliyaviy nazoratining huquqiy asoslari". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.
7. Yusupov, E. (2023). "Davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini oshirish yo'llari". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya instituti.